

Énekelt versek – a klasszikus vonal

TÓTH ENDRE

Nagy László életművének egy része a zeneszerzőket is meghihlette, akik sorra használták fel költeményeit kórusművek, dalok, klasszikus vagy könnyűzenei kompozíciók alapjául.

Az Artisjus¹ adatbázisa nyolcvanhárom oldalon keresztül sorolja a Nagy László munkáit kiindulópontként használó műalkotásokat: dalokat és klasszikus kórusműveket, de főleg az utóbbiakat. A nyolcvanhárom oldalon szinte fele-fele arányban találunk népzenei vagy könnyűzenei köntösbe bújtatott költeményeket és klasszikus feldolgozásokat. Az előbbinél úttörő jelentőségűnek mondható a jó barát, Sebő Ferenc munkássága [vele készült interjúnk a 76. oldalon olvasható], de a Kaláka, a Dabasi Péter vezette Kolinda, valamint a Kormorán, a Misztrál és Cseh Tamás is hozzányúlt időnként egy-egy Nagy László-vershez, hogy csak néhány nagyobb nevet emeljünk ki. A klasszikus zenében pedig az ötvenes évektől napjainkig találkozhatunk újabb és újabb, Nagy László valamely költeményét alapul vevő művel.

Persze nem tudhatjuk biztosan, de a rendelkezésre álló adatok alapján az egyik legelső megzenésítést Petrovics Emilnek köszönhetjük, akinek második opusa 1954-ből három kíséret nélküli szóló dalt tartalmaz, amelyek közül a harmadik, *Ballada* című egy Nagy László-feldolgozás. Az 1960-as években Bárdos Lajos is Nagy László-vershez nyúlt: Lantos Rezsőnek és a KISZ Központi Énekkarnak írta *Tűz-szívárvány* című vegyeskarát 1962-ben, amely után a zeneszerző majd csak később, a nyolcvanas években dolgozott fel újabb Nagy László-szövegeket (*Jó szerencsét!, Bartók ünnepe, Ünnepe nem elég!* című kórusművek). 1969-ben Dubrovay László dalciklust írt *Stigmák* címmel, amelyet egy évre rá mutattak be Keönch Boldizsár előadásában, a szerző zongorakíséretével. A ciklus öt verset tartalmaz: a *Ködkonda támadt, Zöld koromat, Ábránd, Virágének* és a híres *Ki viszi át a Szerelmet* című költeményeket.

A hetvenes évektől a kórusművek kerülnek előtérbe, ami egyértelműen az 1967-ben elhunyt Kodály és az általa elindított kórusmozgalom hatását mutatja. Nemcsak dal vagy dalciklus, de oratorikus kompozíció is kevesebb készül, viszont még ezek között is találunk olyat, amelyet Nagy László valamelyik verse ihletett. Ilyen például Soproni József 1980-as *III. Szimfóniája*, a *Sinfonia da Requiem*. Ebben a zeneszerző két verset használ fel Nagy Lászlótól, Kroó György pedig a következőket írta a műről kritikájában: „A két vers, melyet a szerző itt a szólisták s a kórus ajkára ad, Nagy László költeménye (*Ki viszi át a Szerelmet*, a *Vérugató tündér*, – 1956–65 – nyitóverse, s a *Kórus*, az *Aján-dékból* – 1967–73), s aki csak egyszer is elmerül a *III. szimfónia* zenéjében, megdöbben, mennyire megmerítkezett Soproni a költő életvizében. A zenei stílus is egyértelművé teszi, hogy a szimfónia csak ma születhetett; mai módon őrzi a régi értékeket, a hangok, a hangközök, a harmóniak kifejező rendjét, a

hangszínek, a regiszterek, a dallamtípusok, a vonásnemek, a formák karaktert sugalló képességét s mindezt egységes zenei világképbe foglalja.” Oratorikus kompozícióban Nagy László-sorokkal a 21. században is találkozunk: Decsényi János magyar költők verseit feldolgozó grandiózus művében, a *Búcsú egy tova-tűnt évszázadtól* című oratóriumában, majd Weber Kristóf a *Menyegzőt* dolgozta fel 2006-ban mezzoszoprán és bariton szólókra, színészre, férfi- és vegyes karra,

A színgifeti Alkotóház társalgójában, 1972, Reismann János felvétele (Magántulajdon)

valamint szólóhangszerekre. 2008. március 15-én mutatták be Zombola Péter 2. *szimfóniáját*, amelynek utolsó tételében szintén felfedezhető pár sor Nagy Lászlótól.

Az elmúlt évtizedek daltermése is kevesebb volt az *a capella* kórusműveknél, de néhány alkotást érdemes megemlítenünk: Szokolay Sándor 1974-ben komponálta három dalból álló op. 43-as ciklusát *Dalok imádság helyett* címmel, amely sorozatban három rövid zongorakíséretes dal található soprán hangra: *Én remegek, Adjon az Isten és Aranyalmafám*. Kósa György 1978-as *Szólítalak, hattyú* című műve tulajdonképpen szólókantáta basszusra és harmóniumra, továbbá találhatunk még Nagy László-dalokat Farkas Ferenc, Kondor Ádám, Tallér Zsófia és Barabás Árpád művei között (utóbbi szerző alkotásai között megtalálhatjuk a híres *Tűz* című vers 1989-es megzenésítését is).

Visszatérve a kórusművekre, a leggyakoribb műfajra, az 1970-es évek egyik legtermékenyebb komponistája Nagy László-feldolgozások tekintetében Kocsár Miklós, aki 1971 és 2007 között a költő több versét is megzenésítette. Ittész Mihály zenetörténésznek a *Forrás* című folyóiratban megjelent laudációja (*Egy zeneköltő az ezredfordulón. Vonások a hetvenesztendő Kocsár Miklós zeneszerzői archépejéhez*) külön sorokat szentel a Nagy László művészetével való találkozásnak: „Nagy eredménye volt szerzőnknek a hetvenes években,

hogy ráértett Nagy László ősi elemekből táplálkozó modern költészetére. Szebbnél szebb

kórusművek kerültek ki műhelyéből: a két varázslatos »tűz-vers«: *Tűz, te gyönyörű* (vegyes kar, 1971) és *Tűzcittrák* (női kar, 1973, az 1974-es debreceni Bartók Béla Kórusverseny felkérésére). A *Három nőikar* (1974) közül különösen a soprán szóló madárénekével ékes *Ó, havas erdő némasága* természetmágiája vált még az élvonalbeli gyermekkarok körében is népszerűvé. A Nagy László-megzenésítések közül is kiemelkedik koncentrátságával, mély értelmű kozmikus költészetével a *Csodafüszarvas* balladisztikus látomása (1979). Nemcsak a költészet, de a zene szempontjából is a legmélyebb hagyomány újraértékelése e mű. Itt érik be a zenei nyelvhasználatnak az a technikája, amelyet a gyermekkarokkal kapcsolatban már említettünk. S itt már tetten

Nagy László: Kodály Zoltán, 1969, tollrajz, vázlat (Magántulajdon)

érhető a tonális biztonságnak és a hangnemek szabad használatának az az újfajta értelmezése, egyensúlya, amely a későbbi nagyszabású népi szövegű kórusokat is jellemzi. A zeneszerző maga meglepő, egymásnak látszólag ellentmondó fogalmakkal határozta meg ezt a kompozíciós elvet: »egyszerre jellemzi a *tonális biztonság* és a *hangnemi bizonytalanság* ezeket a műveket«. Ez utóbbi azért, mert a központi viszonyítási alaptól valamilyen rend szerint (például azonos hangközsíkokban), de a legváratlanabbul és a legtávolabbi mozdulhatnak el a dallammotívumok.”

Egy-egy művel kitűnik még Szokolay Sándor, Orbán György és Vajda János, a fiatalabb generációból pedig nagy hatással van Nagy László költészete Tóth Péterre, aki több kórusművet is írt [vele készült interjúkat lásd a 74. oldalon] és Megyeri Krisztinára. Utóbbi például kétszer is feldolgozta a *Szépasszonyok mondókái Gábielre* című verset, előbb 1999-ben női karra, majd 2012-ben vegyes karra, *Gáviel* címmel. Négy kórusműve közül eddig egyet, a *Sólyom* címűt adták elő: a 2008-as darab nyerte a Kodály Zoltán zeneszerzésverseny második díját. Megyeri számára fontos Nagy László „íz, veretes, népi ihletésű, átütően ösztönös költészete”, a legnagyobb kihívást számára pedig az elementáris képesség megőrzése jelenti.

Tóth Péter kiemeli a vele készült interjúban a Bartókkal való asszociációt, de Bartók-évfordulóra nemcsak ő komponált művet, hanem Zombola Péter is, aki *Ünnep* című tizenkilenc szólamú kompozícióját, Nagy László azonos című versére, Strausz Kálmán és a Magyar Rádió Énekkara felkérésére írta Bartók Béla születésének 125. évfordulója alkalmából (Zombola művei között egyébként találunk még színházi szanont is, amely Nagy László-versen alapszik). A rendelkezésünkre álló adatok szerint talán a legfrissebb feldolgozást Beischer-Matyó Tamásnak köszönhetjük, aki 2013-ban Kabdebó Sándor és a Budapesti Corvinus Egyetem Prelude Vegyeskara számára komponálta meg *Ki viszi át a Szerelmet* című kórusművét, amely Kabdebó Sándor édesapjának kedvenc verse, és „afféle ajándék volt nyolcvanadik születésnapja körül”. Hogy a rövid vers milyen gondokat, kérdéseket fogalmazott meg a zeneszerzőben a komponálás idején, arról a következőképpen vallott: „Amivel először szembesültem, az az, hogy noha a vers hangulata, színei, zenei lehetőségei szinte azonnal felvilantak bennem, maga a szöveg, a benne nyilvánvalóan megmutatózó pátosz és értelemgazdagság ellenére, nagyon is filozofikus. A »költői én« már rögtön a kezdéskor átalakul az »emberiség én«-jévé, az individuum halála a »mind pusztulásává«, az értékek az emberiség létének értelmévé...”

1 Ezúton köszönjük az Artisjus által rendelkezésünkre bocsátott listát és kottákat.